

Plan wynikowy z wymaganiami na poszczególne oceny – *Bliżej demokracji*

Wymagania podstawowe: oceny dopuszczająca i dostateczna

Wymagania ponadpodstawowe: oceny dobra, bardzo dobra, celująca

Temat lekcji	Zagadnienia	Wymagania konieczne (ocena dopuszczająca) Uczeń:	Wymagania podstawowe (ocena dostateczna) Uczeń potrafi to, co na ocenę dopuszczającą oraz:	Wymagania rozszerzające (ocena dobra) Uczeń potrafi to, co na ocenę dostateczną oraz:	Wymagania dopełniające (ocena bardzo dobra) Uczeń potrafi to, co na ocenę dobrą oraz:	Wymagania wykraczające (ocena celująca) Uczeń potrafi to, co na ocenę bardzo dobrą oraz:
Spoleczeństwo						
Człowiek istotą społeczną. Życie zbiorowe i jego reguły.	<ul style="list-style-type: none"> – socjologia – formy życia społecznego – normy społeczne – instytucje społeczne – anomia (bezprawie) – konflikty społeczne – rozwiązywanie konfliktów społecznych 	<ul style="list-style-type: none"> – uzasadnia, dlaczego człowiek jest istotą społeczną – wyjaśnia znaczenie terminów: zbiorowość, stosunki społeczne, społeczność, społeczeństwo, norma społeczna, instytucja społeczna, konflikt społeczny – przedstawia rodzaje norm społecznych – wymienia przykłady instytucji 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: socjologia, więź społeczna, zależność społeczna, para, krąg społeczny, publiczność, wspólnota, wartości, konformizm – charakteryzuje formy życia społecznego – wymienia i opisuje formy zbiorowości – omawia rodzaje norm społecznych – przedstawia przykłady instytucji społecz- 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: sankcje, anomia – wymienia i opisuje rodzaje więzi społecznych – charakteryzuje zadania instytucji społecznych – opisuje przyczyny, przejawy i skutki anomii – omawia sposoby rozwiązywania konfliktów 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: wycofanie, bunt, alienacja – tłumaczy, na czym polega proces resocjalizacji 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia sposoby rozwiązywania konfliktów

		społecznych – podaje źródła konfliktów społecznych	nych			
Rodzina jako podstawowa grupa społeczna. Problemy życia społecznego w Polsce	<ul style="list-style-type: none"> – podział grup społecznych, – czynniki grupotwórcze – cechy grupy społecznej – grupy odniesienia – rodzina w ujęciu historycznym i współczesnym – cechy współczesnej rodziny – modele rodziny – nowe formy rodziny – funkcje rodziny – problem bezrobocia – sytuacja niepełnosprawnych – perspektywy ludzi młodych 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: grupa społeczna, – wymienia cechy grupy społecznej – omawia funkcjonowanie małej grupy społecznej – wyjaśnia znaczenie terminu: rodzina – wymienia cechy współczesnej rodziny – wyjaśnia znaczenie terminu: bezrobocie – charakteryzuje przyczyny i skutki bezrobocia 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: pozycja społeczna, status społeczny – charakteryzuje rodzaje grup społecznych – opisuje klasyfikację potrzeb według Abrahama Masłowa – wyjaśnia znaczenie terminów: konkubinat, związek partnerski – omawia cechy współczesnej rodziny – charakteryzuje nowe formy rodziny – opisuje sytuację współczesnej rodziny w Polsce – omawia sposoby zwalczania bezrobocia 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: grupy odniesienia – wymienia czynniki grupotwórcze – omawia rodzaje ról społecznych i ich wpływ na funkcjonowanie grupy społecznej – opisuje różne style kierowania grupą – przedstawia i opisuje charakter i formy rodziny na przestrzeni wieków – charakteryzuje funkcje rodziny i sposoby ich realizacji przez rodziny współczesne – omawia postawy rodzicielskie – charakteryzuje 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia wpływ celów, wartości i norm oraz poczucia odrębności i wspólnoty na sposób funkcjonowania grupy społecznej – charakteryzuje grupy odniesienia i omawia ich wpływ na społeczne funkcjonowanie jednostki – charakteryzuje modele rodziny ze względu na typ małżeństwa, wielkość, podział władzy i miejsce zamieszkania – omawia instrumenty polityki społecznej 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia różne style kierowania grupą – porównuje tradycyjny model rodziny ze współczesnym – ocenia różne postawy rodzicielskie – ocenia sytuację współczesnej rodziny w Polsce – ocenia perspektywy ludzi młodych w Polsce

				rodzaje bezrobocia – charakteryzuje i ocenia sytuację niepełnosprawnych w Polsce – omawia problemy i ocenia perspektywy ludzi młodych w Polsce		
--	--	--	--	--	--	--

<p>Ojczyzna, naród. Procesy narodowościowe i społeczne.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – czynniki narodotwórcze – koncepcje narodu – tożsamość narodowa – postawy wobec ojczyzny i narodu – szowinizm – rasizm – antysemityzm – mniejszości narodowe i etniczne w Polsce – sytuacja prawna mniejszości etnicznych i narodowych – charakterystyka konfliktów między narodami – konflikty na świecie – polityka państw w wobec imigrantów – integracja kulturowa i polityka integracji – imigranci w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: naród, symbole narodowe, patriotyzm – wymienia czynniki narodotwórcze – wyjaśnia znaczenie terminu: integracja – omawia przyczyny i przejawy konfliktów między narodami 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: świadomość narodowa, kosmopolityzm, rasizm, antysemityzm, nacjonalizm, mniejszość narodowa, mniejszość etniczna – charakteryzuje czynniki narodotwórcze – opisuje postawy wobec ojczyzny i narodu – przedstawia mniejszości narodowe i etniczne w Polsce – wyjaśnia znaczenie terminów: migracja, – charakteryzuje politykę państw wobec imigrantów – przedstawia 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: tożsamość narodowa, asymilacja, ksenofobia, szowinizm, wielokulturowość – opisuje koncepcję etniczno-kulturową i polityczną tworzenia się narodu – charakteryzuje sytuację prawną mniejszości – wyjaśnia znaczenie terminów: integracja kulturowa, repatriant, uchodźca 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia przyczyny, przejawy i skutki zanikania tożsamości narodowej – wymienia przykłady ważniejszych konfliktów, wojen i aktów terrorystycznych na świecie 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia postawy wobec ojczyzny i narodu – ocenia politykę państw wobec imigrantów – ocenia problem imigrantów w Polsce
---	---	---	--	---	---	---

			przeszkody w procesie integracji imigrantów w Europie imigrant	– omawia konflikty etniczne na przykładzie Hiszpanii i byłej Jugosławii – charakteryzuje problem imigrantów w Polsce		
Państwo i polityka						
Obywatel w państwie polskim	– wzorce obywatelstwa – nabywanie i zrzekanie się obywatelstwa – obywatelstwo a narodowość – prawa i obowiązki obywatela polskiego – obywatelstwo unijne – obywatelskie nieposłuszeństwo – obywatelskość	– wyjaśnia znaczenie terminów: obywatelstwo, narodowość – przedstawia prawa i obowiązki obywatela w świetle <i>Konstytucji RP</i>	– wyjaśnia znaczenie terminów: prawo krwi, prawo ziemi – omawia zasady nabywania i zrzekania się obywatelstwa polskiego – wymienia uprawnienia wynikające z posiadania obywatelstwa unijnego	– wyjaśnia znaczenie terminów: obywatelskość, cnota obywatelska – charakteryzuje postawę obywatelskiego nieposłuszeństwa – omawia uznany kanon cnot obywatelskich	– przedstawia historyczne i współczesne przykłady obywatelskiego nieposłuszeństwa	– ocenia postawę obywatelskiego nieposłuszeństwa
Polityka i kultura polityczna	– polityka – interpretacja pojęcia – politycy – przywódcy polityczni – mężowie stanu – polityka a moralność – kultura polityczna – typy kultury politycznej	– wyjaśnia znaczenie terminu: polityka – przedstawia różne interpretacje pojęcia polityki	– wyjaśnia znaczenie terminu: przywódca polityczny – opisuje cechy charakterystyczne przywódców politycznych – wyjaśnia zależności między polityką a	– wyjaśnia znaczenie terminów: mąż stanu, kultura polityczna – omawia elementy kultury politycznej – wymienia i charakteryzuje	– przedstawia klasyfikację polityków według teorii Maxa Webera – wyjaśnia związki między zjawiskami politycznymi a czynnikami kulturowymi	– opisuje i ocenia kulturę polityczną w Polsce

			moralnością	rodzaje kultury politycznej		
Systemy partyjne	<ul style="list-style-type: none"> – partia polityczna – etapy powstawania partii – funkcje partii politycznych – rodzaje partii politycznych – systemy partyjne – system partyjny a system wyborczy - ordynacja wyborcza 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: partia polityczna, ordynacja wyborcza – omawia cechy charakterystyczne partii politycznej 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: partia masowa, system jednopartyjny, system dwupartyjny, system wielopartyjny bez partii dominującej, system wyborczy – opisuje funkcje partii politycznych – charakteryzuje wybrany system partyjny i podaje i jego przykład 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: koteria arystokratyczna, system dwuipółpartyjny, system wielopartyjny z partią dominującą, ordynacja większościowa, ordynacja proporcjonalna, próg wyborczy – charakteryzuje różne rodzaje partii politycznych 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia zależności między systemem partyjnym a systemem wyborczym 	<ul style="list-style-type: none"> – porównuje i ocenia ordynację większościową z proporcjonalną
Społeczeństwo obywatelskie	<ul style="list-style-type: none"> – podmioty społeczeństwa obywatelskiego – kapitał społeczny – organizacje pozarządowe w Polsce – organizacje pożytku publicznego 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu: społeczeństwo obywatelskie – wymienia podmioty społeczeństwa obywatelskiego 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: stowarzyszenie, fundacja – opisuje podmioty społeczeństwa obywatelskiego – omawia czynniki wpływające na funkcjonowanie społeczeństwa obywatelskiego 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: kapitał społeczny, organizacja pożytku publicznego – charakteryzuje zasady i cele funkcjonowania organizacji pozarządowych w 	<ul style="list-style-type: none"> – określa, jaki wpływ na rozwój społeczeństwa obywatelskiego ma kapitał społeczny 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia wpływ kapitału społecznego na rozwój społeczeństwa obywatelskiego

			– charakteryzuje rodzaje organizacji pozarządowych w Polsce	Polsce		
Modele demokracji						
Demokracja – zasady, procedury i zagrożenia	– wartości będące fundamentem współczesnej demokracji – zasady demokracji – demokratyczne wybory – formy demokracji bezpośredniej – polskie tradycje demokratyczne	– wyjaśnia znaczenie terminów: demokracja, wolność, równość, sprawiedliwość, wybory – omawia wartości będące fundamentem współczesnej demokracji	– wyjaśnia znaczenie terminów: cenzus, demokracja bezpośrednia, demokracja przedstawicielska (pośrednia), demokratyzacja, referendum – charakteryzuje zasady współczesnej demokracji – omawia zasady prawa wyborczego – wyjaśnia znaczenie terminów: wotum zaufania, wotum nieufności,	– wyjaśnia znaczenie terminów: plebiscyt, inicjatywa ludowa, – przedstawia rodzaje równości i sprawiedliwości – charakteryzuje wybory w Polsce – podaje ich przykłady demokracji bezpośredniej i – wyjaśnia znaczenie terminów: reżim polityczny, unia	– omawia polskie tradycje demokratyczne – wyjaśnia znaczenie terminów: konstruktywne wotum nieufności, system gabinetowo-parlamentarny – wymienia i opisuje rodzaje referendum	– ocenia znaczenie i przestrzeganie zasad i wartości demokratycznych we współczesnej demokracji – charakteryzuje i ocenia relacje między państwem a Kościołem w Polsce
	– bezpieczeństwo socjalne – ruchy obywatelskiego sprzeciwu i emancypacji – patologie życia publicznego – korupcja – demagogia – populizm	– wyjaśnia znaczenie terminów: bezpieczeństwo socjalne, patologia, korupcja – korupcji - podaje jej przykłady	– wyjaśnia znaczenie terminów: emancypacja, demagogia – podaje sposoby i przykłady walki z korupcją na przykładzie Polski – opisuje wpływ bezpieczeństwa	– wyjaśnia znaczenie terminów: partycypacja obywatelska, populizm, nepotyzm, klientelizm – opisuje zjawiska populizmu i	– przedstawia wpływ nepotyzmu i klientelizmu na funkcjonowanie państwa demokratycznego	demokratycznego – ocenia wpływ korupcji na funkcjonowanie państwa i relacje między obywatelami a państwem

	– nepotyzm i klientelizm		socjalnego na stabilność systemu demokratycznego	demagogii oraz ich wpływ na współczesną demokrację		
Władza ustawodawcza i władza wykonawcza w państwie demokratycznym	<ul style="list-style-type: none"> – aparat państwowy – parlament i jego funkcje – struktura parlamentu – funkcjonowanie parlamentu – wybory parlamentarne – mandat parlamentarny – immunitet parlamentarny – koalicja i opozycja 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: organ państwa, parlament, mandat, immunitet parlamentarny – przedstawia rolę i zadania izb parlamentu 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: urząd, legislatura, kadencja, większość zwykła, większość bezwzględna, większość kwalifikowana, ordynacja wyborcza, klub parlamentarny, koalicja rządowa, opozycja – charakteryzuje funkcje parlamentu – opisuje sposoby przeprowadzania wyborów do parlamentu, – wyjaśnia, jaką rolę w działalności parlamentarzystów pełni mandat poselski i immunitet 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: aparat państwowy, komisja zwyczajna, komisja nadzwyczajna, komisja śledcza, kworum, system większościowy, system proporcjonalny, dyscyplina klubowa – omawia klasyfikację organów państwowych – przedstawia strukturę parlamentu – wymienia sposoby funkcjonowania parlamentu 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia sposób powstawania koalicji rządowej i opozycji oraz relacje między nimi – charakteryzuje rolę i zadania komisji parlamentarnych 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia zasadność funkcjonowania immunitetu parlamentarnego w Polsce.
	<ul style="list-style-type: none"> – egzekutywa – głowa państwa 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: głowa 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: 	<ul style="list-style-type: none"> – omawia czynniki wpływające na 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje sposoby wybierania 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia wady i zalety monarchii i

	– rząd w państwie demokratycznym – biurokracja	państwa, rząd – charakteryzuje rodzaje głów państwa – opisuje skład i zadania rządu	egzekutywa, – omawia funkcje i zasady organizacji władzy wykonawczej	pozycję premiera w rządzie i państwie	głów państwa i zakres ich kompetencji	republiki
System polityczny RP						
<i>Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej</i>	– konstytucja i jej funkcje – zasady ustroju RP – system rządów w Polsce – suwerenność a prawo międzynarodowe – procedura zmiany konstytucji – stany nadzwyczajne – stan wojenny – stan wyjątkowy – stan klęski żywiołowej	– wyjaśnia znaczenie terminu: konstytucja – wymienia zasady ustroju Rzeczypospolitej Polskiej	– opisuje funkcje konstytucji – charakteryzuje zasady ustroju Rzeczypospolitej Polskiej – omawia polskie tradycje konstytucyjne – charakteryzuje rodzaje stanów nadzwyczajnych, sposoby ich wprowadzania i kompetencje organów państwa w tym zakresie	– prezentuje atrybuty konstytucji jako ustawy zasadniczej – przedstawia strukturę <i>Konstytucji RP</i> z 1997 r., – opisuje procedurę zmiany ustawy zasadniczej	– omawia system rządów w Polsce, – przedstawia relacje między prawem krajowym i międzynarodowym, w tym unijnym	– formułuje argumenty uzasadniające lub odrzucające konieczność zmiany <i>Konstytucji RP</i>
Parlament Rzeczypospolitej Polskiej Rada Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej	– sejm i senat – wybory – posłowie i senatorowie – organy sejmu i senatu – funkcjonowanie sejmu i senatu – skrócenie kadencji parlamentu	– wyjaśnia znaczenie terminów: sejm, senat – charakteryzuje skład i zadania parlamentu polskiego	– wyjaśnia znaczenie terminów: czynne i bierne prawo wyborcze, inicjatywa ustawodawcza, Zgromadzenie Narodowe – charakteryzuje strukturę i funkcje	– wyjaśnia znaczenie terminów: dieta poselska, absolutorium, interpelacja poselska, zapytanie poselskie – omawia rolę i	– charakteryzuje sposób funkcjonowania sejmu i senatu – charakteryzuje uprawnienia parlamentu wynikające z członkostwa w Unii	– ocenia rolę i zadania senatu w strukturze parlamentaryzmu polskiego – ocenia pozycję premiera w systemie ustrojowym

	<ul style="list-style-type: none"> – funkcje parlamentu – Zgromadzenie Narodowe – procedura powołania rządu – zmiana rządów i ministrów 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: premier, minister, wojewoda – wymienia kompetencje Rady Ministrów 	<ul style="list-style-type: none"> parlamentu polskiego – opisuje cechy charakterystyczne wyborów do sejmu i senatu – omawia obowiązki, zadania i uprawnienia posłów i senatorów – omawia rolę i zadania Zgromadzenia Narodowego – omawia skład Rady Ministrów – opisuje procedurę powoływania rządu 	<ul style="list-style-type: none"> zadania senatu w strukturze parlamentaryzmu polskiego – określa uwarunkowania, w jakich może nastąpić skrócenie kadencji parlamentu w Polsce – wymienia uprawnienia parlamentu w zakresie powoływania i odwoływania organów władzy publicznej 	<ul style="list-style-type: none"> Europejskiej – wyjaśnia znaczenie terminów: rząd większościowy, rząd mniejszościowy, 	<ul style="list-style-type: none"> państwa polskiego
Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej	<ul style="list-style-type: none"> – model prezydentury w Polsce – zasady wyboru prezydenta – kadencja prezydenta – uprawnienia wobec parlamentu, rządu, władzy sądowniczej, – prezydent a bezpieczeństwo państwa – uprawnienia w 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: inicjatywa ustawodawcza, weto ustawodawcze – określa uprawnienia Prezydenta RP wobec parlamentu, rządu i władzy sądowniczej – wymienia kompetencje 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: desygnacja, Rada Bezpieczeństwa Narodowego – charakteryzuje zasady wyboru Prezydenta RP – omawia uprawnienia Prezydenta RP wobec parlamentu, – przedstawia kompetencje 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: prezydentura arbitrażowa, odpowiedzialność konstytucyjna, odpowiedzialność polityczna, prerogatywy – przedstawia model 	<ul style="list-style-type: none"> – omawia uwarunkowania i skutki zawieszenia lub usunięcia Prezydenta RP z urzędu Prezydenta RP – wymienia najistotniejsze prerogatywy Prezydenta RP 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia pozycję Prezydenta RP w systemie ustrojowym państwa polskiego

	polityce zagranicznej – odpowiedzialność prezydenta	Prezydenta RP w zakresie bezpieczeństwa państwa	Prezydenta RP w zakresie bezpieczeństwa państwa i w polityce zagranicznej	prezydentury w Polsce – opisuje pozycję prezydenta w systemie rządów w Polsce – omawia zakres odpowiedzialności Prezydenta RP		
Samorząd terytorialny w Polsce	– samorząd – formy samorządu – struktura samorządu terytorialnego – zadania samorządu terytorialnego – organy samorządu terytorialnego – referendum lokalne – źródła dochodów samorządów – procedura uchwalania budżetu – nadzór nad samorządem terytorialnym	– wyjaśnia znaczenie terminów: samorząd, gmina, powiat, województwo – przedstawia strukturę samorządu terytorialnego w Polsce	– wyjaśnia znaczenie terminu: decentralizacja – charakteryzuje różne formy samorządu – omawia cechy charakterystyczne samorządu terytorialnego w Polsce – opisuje zadania własne gminy, powiatu i województwa – przedstawia skład i zadania organów stanowiących i wykonawczych gminy, powiatu i województwa	– wyjaśnia znaczenie terminów: subwencja, dotacja – przedstawia zakres zadań samorządu terytorialnego – określa warunki, w jakich może się odbyć referendum lokalne	– wyjaśnia, kto i w jaki sposób sprawuje nadzór nad samorządem terytorialnym	– ocenia funkcjonowanie samorządu terytorialnego w Polsce
Sądy i trybunały	– struktura sądownictwa w Polsce – konstytucyjne zasady	– wyjaśnia znaczenie terminu: wymiar sprawiedliwości	– wyjaśnia znaczenie terminów: skarga konstytucyjna,	– wyjaśnia znaczenie terminów: kasacja,	– wyjaśnia, jaką rolę w państwie pełni Krajowa Rada	– ocenia znaczenie skargi konstytucyjnej dla funkcyjono-

	<p>działania sądów</p> <ul style="list-style-type: none"> – Sąd Najwyższy – Krajowa Rada Sądownictwa – Trybunał Konstytucyjny – skarga konstytucyjna – Trybunał Stanu 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia strukturę sądownictwa w Polsce – wymienia konstytucyjne zasady działania sądów 	<p>odpowiedzialność konstytucyjna</p> <ul style="list-style-type: none"> – opisuje strukturę sądownictwa w Polsce – charakteryzuje konstytucyjne zasady działania sądów – omawia kompetencje Sądu Najwyższego, Trybunału Stanu, Trybunału Konstytucyjnego 	<p>pismo procesowe</p> <ul style="list-style-type: none"> – omawia kompetencje Krajowej Rady Sądownictwa – tłumaczy, jaką funkcję pełni skarga konstytucyjna 	<p>Sądownictwa</p> <ul style="list-style-type: none"> – omawia elementy skargi konstytucyjnej 	<p>wania państwa</p>
<p>Organy kontroli państwowej. Ochrony prawa i zaufania publicznego</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Najwyższa Izba Kontroli – Urząd Rzecznika Praw Obywatelskich – Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji – prokuratura – policja – Instytut Pamięci Narodowej – procedura lustracyjna – Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów – Urząd Komunikacji Elektronicznej 	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia zadania i działalność Urzędu Rzecznika Praw Obywatelskich – opisuje zadania i działalność policji 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: zasada apolityczności, lustracja – charakteryzuje działalność kontrolną NIK – przedstawia zadania i działalność KRRiT 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu: kasacja – omawia zadania i działalność IPN – wymienia osoby podlegające obowiązkowi lustracyjnemu – opisuje zadania i działalność UOKiK – przedstawia zadania i działalność UKE 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje procedurę lustracyjną – omawia zadania NIK, prokuratury i IPN 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia zasadność prowadzenia lustracji w Polsce
Kultura, media, edukacja						

Współczesne spory światopoglądowe	<ul style="list-style-type: none"> – aborcja – eutanazja – kara śmierci – genetyka – inżynieria genetyczna – prawa mniejszości seksualnych 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: aborcja, eutanazja – omawia istotę współczesnych sporów światopoglądowych na przykładzie aborcji, eutanazji i kary śmierci 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: inżynieria genetyczna, GMO – omawia osiągnięcia inżynierii genetycznej – charakteryzuje problem równouprawnienia mniejszości seksualnych 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu: eugenika – przedstawia założenia <i>Powszechnej deklaracji o genomie ludzkim i prawach człowieka</i> – omawia etyczną stronę badań genetycznych 	<ul style="list-style-type: none"> – formułuje własne stanowisko w sporze – przedstawia argumenty popierające lub krytykujące różne postawy wobec sporów światopoglądowych 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia osiągnięcia inżynierii genetycznej – ocenia etyczną stronę badań genetycznych – ocenia uregulowania prawne dotyczące aborcji i kary śmierci w Polsce – ocenia problem praw mniejszości seksualnych
Środki masowego przekazu - czwarta władza w Polsce	<ul style="list-style-type: none"> – media na świecie i w Polsce – funkcje mediów – niezależność i pluralizm mediów – etyka mediów i dziennikarzy 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu: media – omawia funkcje mediów – tłumaczy, na czym polega zasada wolności słowa 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu: globalna wioska – przedstawia klasyfikację środków masowego przekazu – określa, na czym polega niezależność i pluralizm mediów 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu: tabloid – charakteryzuje kierunki rozwoju mediów na świecie i w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> – uzasadnia, dlaczego media nazywane są „czwartą władzą” – omawia etyczne zasady mediów i pracy dziennikarzy – przedstawia zadania Rady Etyki Mediów 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia rolę i funkcje mediów w polskim życiu publicznym
Edukacja w XXI w.	<ul style="list-style-type: none"> – rozwój szkolnictwa – zadania szkoły – edukacja wobec wyzwań społeczeństwa informacyjnego – kształcenie ustawiczne – edukacja a rynek 	<ul style="list-style-type: none"> – omawia zadania współczesnej szkoły w zakresie nauczania i wychowania 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, na czym polega proces uczenia się przez całe życie – charakteryzuje rolę społeczną szkoły dawniej i współcześnie 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu: edukacja nieformalna – charakteryzuje wpływ współczesnej szkoły na 	<ul style="list-style-type: none"> – analizuje rozwój szkolnictwa na przestrzeni dziejów – omawia programy unijne realizujące ideę uczenia się przez całe życie 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia wpływ uczenia się przez całe życie na współczesne społeczeństwo

	pracy			kształtowanie się społeczeństwa informacyjnego		
PRAWO						
Prawo i systemy prawne Rzeczypospolitej Polskiej	<ul style="list-style-type: none"> • normy prawa i ich charakter • norma prawna a przepis prawny • źródła norm prawnych • system prawa stanowionego • prawo stanowione a naturalne • system prawa precedensowego • prawo zwyczajowe • prawo międzynarodowe • prawo krajowe i miejscowe • prawo publiczne i prywatne • prawo materialne i formalne • prawo cywilne • prawo karne • prawo administracyjne • hierarchiczność systemu prawnego • zasada spójności 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: norma prawna, przepis prawny, hipoteza, dyspozycja, sankcja • omawia cechy charakterystyczne normy prawnej • omawia budowę normy prawnej według struktury trójelementowej 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: źródła prawa, prawo pozytywne (stanowione), prawo zwyczajowe, prawo precedensowe, prawo religijne, prawo międzynarodowe, prawo krajowe, gałąź prawa, prawo miejscowe, prawo publiczne, prawo prywatne, prawo materialne, prawo formalne, prawo cywilne, prawo karne, prawo administracyjne • charakteryzuje system prawa stanowionego • opisuje cechy charakterystyczne prawa precedensowego i prawa zwyczajowego • wymienia cechy prawa krajowego i miejscowego • charakteryzuje prawo prywatne i publiczne • przedstawia cechy i zasady prawa cywilnego 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: prawo naturalne, zwyczaj, prawo karne materialne, prawo karne formalne • omawia budowę normy prawnej według koncepcji norm sprzężonych • wskazuje różnice między materialnymi a formalnymi źródłami prawa • przedstawia cechy różniące prawo międzynarodowe od innych rodzajów prawa • opisuje różnice między prawem materialnym i formalnym oraz między prawem prywatnym i publicznym • porównuje prawo stanowione z prawem naturalnym 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: system prawa, precedens • przedstawia charakter sankcji w normie prawnej • wyjaśnia, na czym polega cywilnoprawna metoda regulacji stosunku prawnego • tłumaczy, na czym polega administracyjnoprawna metoda regulacji stosunku prawnego • wyjaśnia dylematy związane z występowaniem zależności między prawem krajowym i międzynarodowym 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, na czym polega zjawisko inflacji prawa i ocenia jego konsekwencje w życiu społecznym i dla obywateli

	<p>systemu prawnego</p> <ul style="list-style-type: none"> • zasada zupełności systemu prawnego 		<p>oraz prawa karnego</p> <ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje prawo administracyjne • omawia zasadę zupełności systemu prawnego • wyjaśnia, na czym polega hierarchiczność systemu prawnego 			
Polska państwem prawa	<ul style="list-style-type: none"> • źródła prawa w Polsce • konstytucja • ustawy • umowy międzynarodowe • ratyfikacja • prawo unijne • rozporządzenia • akty prawa wewnętrznego • akty prawa miejscowego • praworządność • państwo prawa • instytucje strzegące praworządności w Polsce • gwarancje państwa prawnego • niezawisłość sędziowska i niezależność sądów • sędziowie 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: konstytucja, ustawa, rozporządzenie, praworządność, Trybunał Konstytucyjny, Urząd Rzecznika Praw Obywatelskich, Najwyższa Izba Kontroli, sędzia, ławnik, kodeks • omawia cechy charakterystyczne <i>Konstytucji RP</i> • określa, które instytucje strzegą praworządności w Polsce • wymienia gałęzie prawa i kodeksy obowiązujące w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: rozporządzenie z mocą ustawy, ratyfikacja, dyrektywa, statut, apelacja, kasacja, dwuinstancyjność postępowania sądowego, skarga konstytucyjna, niezawisłość sędziowska, niezależność sądów, immunitet sędziowski • charakteryzuje źródła prawa w Polsce • omawia znaczenie uchwał i rozporządzeń w hierarchii aktów prawnych • przedstawia cechy charakterystyczne aktów prawa wewnętrznego i aktów prawa miejscowego 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: przepisy wykonawcze, przepisy porządkowe, rozporządzenie unijne, decyzja • wyjaśnia, jakie cechy konstytucji decydują o jej szczególnej formie • omawia rodzaje aktów prawa miejscowego • wymienia i charakteryzuje gwarancje państwa prawnego • omawia gwarancje umożliwiające przestrzeganie zasady niezawisłości sędziowskiej • opisuje prawa i odpowiedzialność 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje stosunki między prawem unijnym a prawem krajowym • opisuje ratyfikowane umowy międzynarodowe • charakteryzuje rodzaje aktów prawnych stanowionych przez organy UE 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia, czy III RP jest państwem prawa • ocenia, czy państwo polskie jest państwem praworządnym

	<ul style="list-style-type: none"> • ławnicy • gałęzie prawa i kodeksy w Polsce • kodeks prawa cywilnego • kodeks prawa pracy • kodeksy prawa karnego • prawo administracyjne 		<ul style="list-style-type: none"> • omawia zasady państwa prawa • wymienia środki odwoławcze od wyroków sądów oraz instrumenty chroniące wolności i prawa obywatelskie • wyjaśnia, na czym polega zasada niezawisłości sędziowskiej • tłumaczy, na czym polega zasada niezależności sądów • przedstawia rolę i zadania ławników 	<p>sędziów w Polsce</p> <ul style="list-style-type: none"> • określa warunki, które musi spełnić kandydat na ławnika • wyjaśnia różnice między sędzią a ławnikiem • charakteryzuje kodeksy prawa obowiązujące w Polsce 		
Prawo cywilne i rodzinne	<ul style="list-style-type: none"> • cechy prawa cywilnego • osoba fizyczna a osoba prawna • zdolność prawna i zdolność do czynności prawnych • odpowiedzialność cywilna • postępowanie cywilne • orzeczenia sądowe • środki odwoławcze • małżeństwo jako instytucja prawna 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: powód, pozwany, małżeństwo • opisuje podstawowe zasady prawa cywilnego • wyjaśnia, dlaczego małżeństwo jest instytucją prawną • omawia prawa i obowiązki rodziców • przedstawia prawa i obowiązki dzieci 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: osoba fizyczna, osoba prawna, zdolność prawna, zdolność do czynności prawnych, odpowiedzialność cywilna, rozwód, separacja, konkubinaty • przedstawia podział prawa cywilnego • określa warunki wystąpienia pełnej i ograniczonej zdolności do czynności prawnych • wymienia rodzaje odpowiedzialności cywilnej i ich cechy 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: apelacja, skarga kasacyjna, zażalenie, orzeczenie sądowe • omawia konsekwencje posiadania zdolności prawnej i zdolności do czynności prawnych • omawia rodzaje postępowań przed sądami cywilnymi • omawia rodzaje małżeństw • wyjaśnia różnice między 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia przyczyny i przejawy kryzysu małżeństwa we współczesnym społeczeństwie • wyjaśnia przyczyny niezadowolenia obywateli z działalności sądów 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia, czy społeczne przyzwolenie na kary cielesne wobec dzieci jest słuszne i zgodne z prawem

	<ul style="list-style-type: none"> • warunki zawarcia małżeństwa • skutki zawarcia małżeństwa • ustanie małżeństwa i separacja • władza rodzicielska • prawa i obowiązki dzieci 		<p>charakterystyczne</p> <ul style="list-style-type: none"> • podaje warunki zawarcia małżeństwa i jego skutki prawne • wyjaśnia, w jakich sytuacjach następuje unieważnienie małżeństwa lub dochodzi do separacji • tłumaczy, na czym polega władza rodzicielska 	małżeństwem a konkubinatem		
Prawo karne	<ul style="list-style-type: none"> • podstawowe pojęcia prawa karnego • odpowiedzialność karna • uczestnicy powstania karnego • organy procesowe postępowania karnego • strony procesowe • przedstawiciele procesowi • naczelną zasady postępowania karnego • rodzaje czynności procesowych • postępowanie przygotowawcze • postępowanie główne • postępowanie 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: przestępstwo, wykroczenie, zbrodnia, występki • omawia zasady odpowiedzialności karnej • wymienia kary i środki karne przewidziane w polskim prawie 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: czyn zabroniony, prokurator, oskarżyciel, oskarżony, podejrzany, skazany, obrońca, pełnomocnik, apelacja, świadek • tłumaczy różnice między przestępstwem a wykroczeniem • wymienia rodzaje przestępstw • charakteryzuje zasady prawa karnego i postępowania karnego • wymienia uczestników postępowania karnego • omawia prawa przysługujące ofierze, oskarżonemu i świadkom 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: wina umyślna, wina nieumyślna, oskarżyciel publiczny, oskarżyciel prywatny, oskarżyciel posiłkowy, kasacja zwyczajna, kasacja nadzwyczajna, świadek incognito, świadek koronny • omawia funkcje i zadania organów procesowych oraz stron procesowych w postępowaniu karnym • wymienia rodzaje czynności procesowych 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia cele postępowania przygotowawczego i czynności w nim podejmowane • omawia przebieg postępowania głównego w procesie karnym • charakteryzuje postępowanie odwoławcze, warunki apelacji • wyjaśnia różnice między przestępstwami ściganymi z oskarżenia publicznego i prywatnego 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia rolę oskarżycieli posiłkowych w procesie karnym

	<ul style="list-style-type: none"> odwoławcze – apelacja • kasacja • przestępstwa ścigane z oskarżenia publicznego i prywatnego • oskarżyciel posiłkowy • prawa przysługujące ofierze • prawa oskarżonego • prawa świadka 			<ul style="list-style-type: none"> • omawia rodzaje kasacji i ich skutki prawne • opisuje rolę i zadania oskarżyciela posiłkowego 		
Prawo administracyjne	<ul style="list-style-type: none"> • cechy prawa administracyjnego • akt administracyjny i inne dokumenty • struktura administracji publicznej • podział aktów administracyjnych • kryteria ważności aktu administracyjnego • sądownictwo administracyjne w Polsce • decyzje i postanowienia • odwołanie 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminu: akt administracyjny • przedstawia cechy charakterystyczne aktów administracyjnych • wymienia kryteria ważności aktu administracyjnego 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: decyzja, postanowienie, odwołanie, zażalenie, skarga • omawia normy postępowania administracyjnego • opisuje strukturę administracji publicznej i sądownictwa administracyjnego w Polsce • charakteryzuje rodzaje aktów administracyjnych • opisuje uwarunkowania uchylecia lub zmiany 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: biegły, skarga kasacyjna • wymienia kryteria stwierdzenia nieważności decyzji administracyjnej • przedstawia zadania NSA • omawia rodzaje postępowania administracyjnego • wyjaśnia różnice między decyzją a postanowieniem 	<ul style="list-style-type: none"> • tłumaczy różnice między odwołaniem a zażaleniem • omawia zasady wnoszenia skargi do wojewódzkiego sądu administracyjnego • przedstawia zasady wnoszenia skargi kasacyjnej do NSA 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia, jakie znaczenie i skuteczność ma możliwość odwoływania się od decyzji administracyjnych

	<ul style="list-style-type: none"> • zażalenie • skarga do wojewódzkiego sądu administracyjnego • skarga kasacyjna do Naczelnego Sądu Administracyjnego 		decyzji			
Obywatel wobec prawa	<ul style="list-style-type: none"> • pomoc prawna • pozew w sprawie cywilnej • nieprocesowy tryb spraw cywilnych • formułowanie zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa • przygotowanie odwołania od decyzji administracyjnej • prawa konsumentów 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: pozew, zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa, konsument • wymienia podmioty uprawnione do świadczenia pomocy prawnej 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia zakres i zasady udzielania pomocy prawnej • omawia obowiązki podmiotów świadczących pomoc prawną • wypełnia wzór zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa • wypełnia wzór odwołania od decyzji administracyjnej • podaje w oparciu o źródła prawa konsumentów 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, na czym polega nieprocesowy tryb spraw cywilnych • przedstawia zasady składania zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia społeczne skutki niskiego poziomu wiedzy prawnej obywateli 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia świadomość społeczną obywateli
PRAWA CZŁOWIEKA						
Czym są prawa człowieka?	<ul style="list-style-type: none"> • prawa człowieka • idea i geneza praw człowieka • generacje praw człowieka • uniwersalizm praw człowieka • stan praw 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminu: prawa człowieka • omawia cechy charakterystyczne praw obywatelskich • przedstawia funkcje praw człowieka 	<ul style="list-style-type: none"> • zna daty uchwalenia <i>Deklaracji praw człowieka i obywatela</i> (1789 r.), <i>Powszechnej deklaracji praw człowieka</i> (1948 r.) • omawia cechy trzech generacji praw 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia prawa człowieka przypisane do kolejnych generacji • określa prawa zaliczane do czwartej generacji praw człowieka 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, dlaczego uniwersalizm praw człowieka jest kwestionowany • porównuje stopień przestrzegania praw człowieka w reżimach autorytarnych i 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia stan przestrzegania praw człowieka na świecie

	<p>człowieka na świecie</p> <ul style="list-style-type: none"> • przyczyny naruszania praw i wolności w różnych państwach 		<p>człowieka</p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, na czym polega uniwersalizm praw człowieka • opisuje przyczyny naruszania praw i wolności w różnych państwach 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje przykłady państw, w których łamane są prawa człowieka • omawia stan przestrzegania praw człowieka na świecie 	totalitarnych oraz państwach demokratycznych	
Ochrona praw człowieka w Polsce	<ul style="list-style-type: none"> • wolności oraz prawa człowieka i obywatela w <i>Konstytucji RP</i> • warunki ograniczenia praw i wolności • środki ochrony praw człowieka w Polsce • skarga konstytucyjna • Urząd Rzecznika Praw Obywatelskich • Urząd Rzecznika Praw Dziecka • prawa socjalne • przestrzeganie praw mniejszości narodowych, etnicznych i religijnych 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia wolności oraz prawa człowieka i obywatela zapisane w <i>Konstytucji RP</i> • charakteryzuje cele i zadania pomocy społecznej w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminu: skarga konstytucyjna • określa warunki ograniczenia praw i wolności obywateli RP zapisane w <i>Konstytucji RP</i> • wskazuje środki ochrony praw człowieka w Polsce określone w <i>Konstytucji RP</i> • omawia procedurę składania skargi konstytucyjnej • omawia zadania Urzędu Rzecznika Praw Obywatelskich i Urzędu Rzecznika Praw Dziecka 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje działalność Urzędu Rzecznika Praw Obywatelskich i Urzędu Rzecznika Praw Dziecka • przedstawia realizację praw socjalnych w Polsce • opisuje działania polskiego rządu wpływające na poprawę przestrzegania praw człowieka • omawia problem przestrzegania praw mniejszości narodowych, etnicznych i religijnych 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia wybrane programy Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka w Polsce monitorujące stan praw człowieka w III RP • wyjaśnia, dlaczego rozbudowane prawa socjalne umożliwiają władzy państwowej większą ingerencję w życie obywateli 	<ul style="list-style-type: none"> • dokonuje oceny stopnia realizacji praw socjalnych w Polsce • ocenia rolę państwa i organizacji pozarządowych w udzielaniu pomocy społecznej obywatelom • ocenia, w jakim stopniu w Polsce są przestrzegane prawa mniejszości narodowych, etnicznych i religijnych
STOSUNKI MIĘDZYNARODOWE						
Stosunki	• pojęcie stosunków	• wyjaśnia znaczenie	• wyjaśnia znaczenie	• wyjaśnia znaczenie	• przedstawia źródła	• ocenia współczesny

międzynarodowe w wymiarze globalnym	<ul style="list-style-type: none"> • międzynarodowych podmioty prawa międzynarodowego • międzynarodowe prawo publiczne • społeczność międzynarodowa • ład (porządek) międzynarodowy • stosunki międzynarodowe w perspektywie historycznej • nowe osie podziału świata • bogata Północ i biedne Południe • przyczyny dysproporcji pomiędzy Północą a Południem • pomoc rozwojowa dla krajów Południa 	<p>terminu: mocarstwo</p> <ul style="list-style-type: none"> • wymienia mocarstwa i organizacje międzynarodowe mające wpływ na sytuację międzynarodową w XX i XXI w. 	<p>terminów: stosunki międzynarodowe, ład (porządek) międzynarodowy,</p> <ul style="list-style-type: none"> • omawia zasady prawa międzynarodowego • charakteryzuje ład międzynarodowy • określa cechy współczesnego układu sił na świecie 	<p>terminów: podmiot prawa międzynarodowego, dekolonizacja</p> <ul style="list-style-type: none"> • opisuje podmioty stosunków międzynarodowych będące i niebędące podmiotami prawa międzynarodowego • charakteryzuje specyficzne podmioty prawa międzynarodowego • opisuje cechy społeczności międzynarodowej • omawia rodzaje ładu międzynarodowego • przedstawia współczesne podziały świata 	<p>międzynarodowego prawa publicznego</p> <ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje procesy wywierające największy wpływ na obecny porządek międzynarodowy 	układ sił na świecie z punktu widzenia bezpieczeństwa międzynarodowego
Współczesne konflikty międzynarodowe	<ul style="list-style-type: none"> • definicja konfliktu międzynarodowego • przyczyny konfliktów zbrojnych w przeszłości • przyczyny konfliktów w XXI w. • współczesne konflikty zbrojne 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: konflikt międzynarodowy, wojna, terroryzm • wyjaśnia, dlaczego terroryzm jest największym zagrożeniem współczesności • określa przyczyny współczesnych konfliktów zbrojnych • wymienia metody 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: konflikt zbrojny, cyberterroryzm, pacyfizm • charakteryzuje przyczyny współczesnych konfliktów zbrojnych • omawia metody działań terrorystów i ich motywy 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje przyczyny konfliktów zbrojnych w przeszłości • przedstawia rodzaje terroryzmu • wymienia organizacje polityczne uznane za terrorystyczne • opisuje reakcje społeczności 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje strategie walki z terroryzmem • podaje przykłady międzynarodowych reakcji na terroryzm • wyjaśnia, jakie znaczenie ma Pokojowa Nagroda Nobla 	• ocenia skuteczność rozwiązywania konfliktów we współczesnym świecie

	<ul style="list-style-type: none"> • podział konfliktów • terroryzm – największe zagrożenie współczesności • metody działań terrorystów • terroryzm strategii walki z terroryzmem i • pacyfizm • metody pokojowego rozstrzygnięcia sporów 	rozwiązywania sporów	<ul style="list-style-type: none"> • tłumaczy, jakie jest znaczenie współpracy międzynarodowej dla zwalczania terroryzmu • przedstawia działalność pacyfistów i pozarządowych organizacji pacyfistycznych 	międzynarodowej na terroryzm <ul style="list-style-type: none"> • wymienia pozarządowe organizacje pacyfistyczne • przedstawia inicjatywy na rzecz pokoju, demokracji i praw człowieka podejmowane przez laureatów Pokojowej Nagrody Nobla 		
Polska w Unii Europejskiej	<ul style="list-style-type: none"> • droga Polski do UE • ratyfikacja traktatu akcesyjnego • następstwa akcesji • zasady przekraczania granic przez polskich obywateli • obywatelstwo unijne • Urząd Europejskiego Rzecznika Praw Obywatelskich • wnoszenie skarg do rzecznika 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminu: <i>Europass</i> • zna datę wejścia Polski do UE (1 maja 2004 r.) • omawia skutki akcesji Polski do UE 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: referendum akcesyjne, dopłaty bezpośrednie • charakteryzuje reguły funkcjonowania europejskiego rynku wewnętrznego • przedstawia zasady poruszania się obywateli polskich po obszarze UE • wymienia uprawnienia wynikające z posiadania obywatelstwa europejskiego • omawia rolę i zadania Urzędu Europejskiego 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje proces wstępowania Polski do Unii Europejskiej • omawia wpływ środków unijnych na rozwój gospodarczy i naukowy Polski • charakteryzuje rolę środków unijnych w rozwoju rolnictwa • omawia zakres wsparcia organizacji pozarządowych ze środków UE • wie o programach UE skierowanych do młodzieży 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje trudnienia w wykorzystywaniu przez Polskę środków unijnych • omawia pozytywne i negatywne aspekty korzystania z funduszy unijnych przez polskich obywateli oraz instytucje unijne 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia korzyści płynące z członkostwa w UE dla przeciętnego obywatela • ocenia relacje Polski z sąsiadami

	<ul style="list-style-type: none"> • fundusze europejskie • wspieranie rolnictwa • wspomaganie organizacji pozarządowych • programy dla młodzieży • nauka za granicą • praca w UE • <i>Europass</i> 		<p>Rzecznika Praw Obywatelskich</p> <ul style="list-style-type: none"> • przedstawia procedurę wnoszenia skarg do rzecznika • omawia perspektywy nauki i pracy za granicą 			
--	--	--	---	--	--	--